

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De relevantie van de antipsychiatrie

Bespreking van

Michael Guy Thompson (red.) (2015). *The legacy of R.D. Laing — An appraisal of his contemporary relevance*. Hove/New York: Routledge. ISBN 978 1 13885 015 6, 167 pp., £ 29,99

JOS DE KROON

Zijn vijftiengste sterfdag was voor een aantal vrienden en collega's van Ronald David Laing aanleiding om een soort testament te publiceren in de vorm van een boek, dat nu voor mij ligt. Het bestaat uit twaalf hoofdstukken geschreven door elf auteurs: psychologen, psychoanalytici, een psychiater en een wetenschapsfilosoof. De insteek van de teksten is zeer divers en de kwaliteit nogal wisselend. Wel krijgt de lezer een goede indruk van Laing als denker, psychotherapeut en vriend. Laing was in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw een cultfiguur onder Amerikaanse studenten en hij werd de beroemdste psychiater ooit. Ook in Nederland was hij zeer bekend onder studenten en als auteur erg geliefd. Wie had *The divided self en Knots* niet met instemming gelezen? De repressieve psychiatrie was indertijd hoognodig aan revisie toe en de kritiek erop mondde uit in een antipsychiatrische beweging. Nu heb ik de indruk dat we weer terug bij af zijn. De repressie neemt weer toe — zij het onder de vlag van wetenschappelijkheid — en het heeft er alle schijn van dat de psychiatische patiënt weer wordt gereduceerd tot een object. Inmiddels is er niet veel meer over van het antipsychiatrische elan en is Laing al lang dood en begraven. Arts-assistenten en verpleegkundigen anno 2015 hebben nog nooit gehoord van Laing. Hoe kan in een relatief korte tijd het denken in de psychiatrie zo snel omslaan? Mijn analyse is dat dit maar schijn is. De *main-*

stream psychiatrie is sinds de helft van de negentiende eeuw niet anders dan reductionistisch materialistisch geweest. De tegenbewegingen die door Freud, Jaspers en de antipsychiatrische beweging zijn ingezet hebben de koers van de psychiatrische Titanic niet kunnen wijzigen. Zeker Laing niet en met hem ook Thomas Szasz niet, een andere coryfee van de antipsychiatrie. Zij waren te radicaal en te confronterend. Zij legden de bijl aan de fundamentele wortels van de psychiatrie; de een door te zeggen dat geestesziekten gewoonweg niet bestaan (Szasz) maar dat deze door de geneeskunde zijn binnengeleid in haar domein door er het etiket <ziekte> op te plakken, en de ander (Laing) door zich te vereenzelvigen met de schizofrene patiënt en van binnen uit zijn of haar wereld te beleven en te beschrijven en daarmee te trachten de psychiatrie te ondermijnen en uit te hollen. Laing heeft zich in zijn ideeën gebaseerd op de existentiële filosofie van Jean-Paul Sartre. Hij was psychiater en psychoanalyticus en bleef lid van de Tavistock Institute in Londen tot 1964. Hij liet zich inspireren door de fenomenologie om zich beter te kunnen inleven in de belevingswereld van de schizofreen. Samen met David Cooper en Aaron Esterson heeft hij de Philadelphia Association opgericht die zich toelegt op de studie van geestelijk lijden. Deze instelling heeft therapeutische gemeenschappen opgericht waarvan Kingsley Hall in Hampstead, Londen, de bekendste is. Nu bestaan er nog twee van dergelijke huizen en één is er in oprichting. Laing was een charismatisch en visionair man die zich niet bij iedereen populair maakte, door zijn confronterende en onbehouwen optreden. Anderzijds had hij het vermogen om zeer empathisch te zijn, vooral in het contact met schizofrene mensen. Zo vertelt Kirk Schneider in het boek dat een vader zijn zevenjarige dochtertje binnenbracht bij Laing, die aanvankelijk geen raad met haar wist. Zij zat in zijn kamer als een soort miniatuur Boeddha en zei geen woord. Laing zat aanvankelijk in

zijn stoel, maar voelde zich daarbij niet op zijn gemak. Vervolgens ging hij op de grond tegenover het meisje zitten en zo zaten zij tegenover elkaar gedurende een lange tijd zonder een woord te wisselen. Door een intuïtieve ingeving plaatste Laing zijn vingers heel voorzichtig een voor een op die van het meisje, te beginnen bij de pink. Na ongeveer veertig minuten werd de zitting beëindigd en ging het meisje weer met haar vader naar huis. Onderweg vroeg hij aan haar: 'Wat gebeurde er tussen jou en dokter Laing?' 'Dat gaat je niets aan', antwoordde zij.

En dat waren de eerste woorden die zij sprak in ongeveer twee maanden. Nathan Ackerman, een Amerikaanse gezinstherapeut van het eerste uur, heeft eens tegen Laing gezegd: 'You are a schizoprenia lover, Ronnie, That's why they can't stand you!' We weten niet wat hij daarop heeft geantwoord, zo lezen we in het boek. *The legacy of R.D. Laing* ademt nostalgie. Jammer dat die revolutionaire tijd van de anti-psychiatrie voorbij is, want de huidige psychiatrie zou best wel wat tegengeluid à la Laing kunnen gebruiken.

Wat is dat, autoriteit?

Bespreking van

Paul Verhaeghe (2015). *Autoriteit*. Amsterdam/Antwerpen: De Bezige Bij. ISBN 978 923492818 272, 272 pp., € 19,90

JOS DE KROON

Autoriteit, het nieuwste boek van Paul Verhaeghe, wil een nieuwe invulling geven aan het begrip 'autoriteit', dat nog niet zo lang geleden, in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, een slechte bijsmaak had. Alles en iedereen was toen antiautoritair bezig en bestreed autoriteit die zich manifesteerde bij de politie, leraren en de ouders.

Van deze kritische cultuurbeweging is niet veel meer over. Nu zijn wij verweesde kinderen geworden, die schreeuwen om een vader die ons de weg wijst. Wat is nu het antwoord van Paul Verhaeghe op deze vraag die impliciet en expliciet steeds luider wordt in het begin van de eenentwintigste eeuw? In *Autoriteit* bouwt de auteur rustig zijn betoog op: de verhouding tussen identiteit en autoriteit, de oorsprong van de autoriteit, de drie onmogelijke beroepen bij Freud waarin de autoriteit centraal staat, en alternatieve vormen van autoriteit zoals een terugkeer naar een vorm van dictatuur of de controle van *Big Brother*. In het eerste hoofdstuk brengt hij autoriteit in verband met identiteit, waarover zijn vorige boek ging. Identiteit heeft te maken met spiegeling aan de Ander, maar de spiegels zijn inmiddels veranderd, waardoor andere normen en waarden worden aangeleerd, die volgens Verhaeghe bekend zijn geworden onder de vlag van het neoliberalisme. Tussen identiteit en autonomie weeft zich het vanzelfsprekende van de autoriteit. In zijn zoektocht naar de essentie van autoriteit baseert hij zich op Hannah Arendts boek *What is authority?*, waarin betoogd wordt dat autoriteit een transcendent ijkpunt heeft maar tevens inhoudelijk aan verandering onderhevig is. Vandaag de dag klinkt de roep om autoriteit steeds luider, maar we hebben alle schepen die autoriteit met zich mee voerden achter ons verbrand. Er is niemand meer aan wie wij onze behoefte aan autoriteit kunnen richten. Autoriteit mag niet meer aan een persoon worden opgehangen, maar moet anoniem zijn en daardoor opgenomen worden in regels en een structuur. Naarmate autoriteit steeds meer als zand tussen de vingers door glipt proberen anonieme gezagsinstanties meer grip te krijgen op processen door meer macht uit te oefenen. Meer boetes bij verkeersovertredingen, meer blauw op straat, hogere celstraffen en vaker en heviger inzet van het leger. Een ander middel waar zowat iedere burger mee te maken krijgt is de toenemende controle